

Bartosz Bartniczak

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

ZAGRANICZNA POMOC EKOLOGICZNA JAKO PRZYKŁAD MIĘDZYNARODOWEJ WSPÓŁPRACY W DZIEDZINIE OCHRONY ŚRODOWISKA

Streszczenie: Zanieczyszczenia nie znają granic. Bez problemu przemieszczają się pomiędzy różnymi krajami. Powoduje to, że ochrona środowiska powinna być traktowana w kategorii problemu globalnego. W artykule zidentyfikowano główne globalne problemy ochrony środowiska oraz wskazano, że jednym z instrumentów ich pokonywania jest zagraniczna pomoc na ochronę środowiska. Zaprezentowano trzy przykłady takiej pomocy: ekokonwersja zadłużenia danego kraju, pomoc udzielana przez Bank Światowy oraz Unię Europejską.

Słowa kluczowe: ochrona środowiska, Bank Światowy, Unia Europejska, ekokonwersja długu.

1. Wstęp

Problematyką ochrony środowiska należy zajmować się na każdym poziomie zarządzania, jedynie bowiem działanie na wielu płaszczyznach równocześnie może przyczynić się do poprawy stanu środowiska naturalnego. Istnieje wiele instrumentów, za pomocą których można chronić środowisko. Wśród nich ważną rolę odgrywają instrumenty ekonomiczne. Szczególnie duże wyzwanie stoi przed zagraniczną pomocą ekologiczną. Wiele państw bez pomocy zewnętrznej nie jest w stanie poradzić sobie z problemami ekologicznymi występującymi na ich terytorium; tylko działania podejmowane razem przez wspólnotę międzynarodową mogą zakończyć się sukcesem.

2. Ochrona środowiska jako problem globalny

Zanieczyszczenia i degradacja środowiska już dawno przestały być problemami lokalnymi, ograniczonymi do niektórych regionów w obrębie poszczególnych państw. Zanieczyszczenia swobodnie się przemieszczają, zgodnie z przeważającymi kierunkami wiatrów i z biegiem rzek, niektóre nawet w obrębie całej planety¹. W związku

¹ P. Gutwiński, M. Łubkowski, *Globalne problemy ochrony środowiska*, www.gutwinski.irg.pl/s/art/gpos.doc, s. 1.

z tym zagrożenie i ochrona środowiska są obecnie powszechnie zaliczane do problemów globalnych.

Ponadnarodowe, kontynentalne i globalne problemy ekologiczne z jednej strony stwarzają określone zagrożenia dla przetrwania cywilizacji ludzkiej, z drugiej zaś – w bliższej perspektywie czasowej – wywierają (lub mogą wywierać) negatywne skutki na produkcję i handel w różnej skali: narodowej, międzynarodowej i globalnej. Taki właśnie charakter wielu współczesnych zagrożeń ekologicznych powoduje bezwzględną konieczność współpracy międzynarodowej celem ograniczania ich zasięgu, a nawet całkowitej eliminacji².

Na zagrożenia wynikające z degradacji przyrody w układzie globalnym zwrócono po raz pierwszy uwagę po opublikowaniu raportu U. Thanta (1969) o stanie środowiska na naszym globie, który był punktem wyjścia I Konferencji Narodów Zjednoczonych w sprawie Środowiska Człowieka w Sztokholmie w 1972 roku. Wskazano wtedy m.in. granice wzrostu gospodarczego wynikające z nakładania się na siebie wykładniczego wzrostu liczby ludności, wyczerpywania się surowców mineralnych, ograniczenia możliwości produkcji rolnej oraz wprowadzania odpadów i zanieczyszczenia środowiska³.

3. Globalne problemy ochrony środowiska

Rozwój gospodarczy prowadzi do stałego wzrostu intensywności oddziaływania człowieka na środowisko – do coraz szerszego korzystania z różnego rodzaju zasobów naturalnych, a także do pojawiania się czynników, które zakłócają działanie mechanizmów istotnych dla zachowania niektórych warunków przyrodniczych. Niektóre spośród wielkiej liczby zagrożeń, jakie stwarza działalność gospodarcza dla środowiska, stanowią zagrożenia o charakterze globalnym. Dotyczy to przede wszystkim możliwości wystąpienia efektu cieplarnianego, niszczenia warstwy ozonowej, niszczenia lasów, zagrożenia różnorodności gatunkowej, niszczenia gleby oraz deficytu wody pitnej⁴.

Efektom cieplarnianym nazywamy groźbę wzrostu średniej temperatury na Ziemi w wyniku zakłóceń w wymianie ciepła między Ziemią a górnymi warstwami atmosfery. Bezpośrednią przyczyną tych zakłóceń jest nagromadzenie w atmosferze różnorodnych gazów (nazywanych gazami cieplarnianymi) na skutek działalności człowieka⁵. Obecność dużych ilości CO₂ w atmosferze ogranicza wypromieniowywanie do przestrzeni okołozemskiej zużytej energii cieplnej w formie promieniowania podczerwonego, co powoduje wzrost temperatury w atmosferze, czyli tzw. efekt

² B. Fiedor, S. Czaja, A. Graczyk, Z. Jakubczyk, *Podstawy ekonomii środowiska i zasobów naturalnych*, C.H. Beck, Warszawa 2002, s. 381.

³ A. Bernaciak, W. M. Gaczek, *Ekonomiczne aspekty ochrony środowiska*, Wydawnictwo AE, Poznań 2002, s. 77.

⁴ A. Budnikowski, *Ochrona środowiska jako problem globalny*, PWE, Warszawa 1998, s. 138.

⁵ Ibidem, s. 15.

cieplarniany⁶. Międzynarodowy Panel do spraw Zmian Klimatu (International Panel on Climate Change) wyraził pogląd, że przekroczenie średniego rocznego przyrostu temperatury powietrza na świecie o ponad 2°C spowoduje trwałe i nieodwracalne, niekorzystne zmiany klimatu ziemskiego. By nie przekroczyć tego poziomu, światowa emisja gazów cieplarnianych powinna się zmniejszać, począwszy od 2025 r., a w 2050 r. spaść do 50% emisji z 1990 roku. Za tę emisję już niedługo w większym stopniu będą odpowiadać kraje rozwijające się, a nie, jak dotychczas, kraje rozwinięte, do których należą kraje europejskie. Parlament europejski zaproponował jako cel redukcję emisji z krajów Unii o 60 do 80% w 2050 r., by przyczynić się do osiągnięcia wspomnianego celu światowego⁷.

Kolejnym problem ochrony środowiska o zasięgu globalnym jest niszczenie warstwy ozonowej, powodujące zakłócenia w wymianie promieniowania między Kosmosem a Ziemią. Pojawienie się tzw. dziur w warstwie ozonu zaobserwowano po raz pierwszy pod koniec lat siedemdziesiątych na Antarktydzie. Początkowo nie łączono tego faktu z nadmierną emisją zanieczyszczeń przemysłowych, a zwłaszcza szerokim wykorzystywaniem substancji zawierających chlor, fluor i brom. Zniszczenie warstwy ozonowej stanowi czynnik powodujący istotny wzrost promieniowania ultrafioletowego, ponieważ ozon stanowi dla niego podstawową barierę przy docieraniu do powierzchni Ziemi.

Problemem o znaczeniu globalnym stało się także niszczenie lasów, które stanowi istotny czynnik pogłębiający globalne zmiany klimatyczne. Lasy odgrywają istotną rolę w obiegu wody, węgla i azotu. Zakłócenie tej funkcji w konsekwencji może prowadzić do efektu cieplarnianego. Niszczenie lasów obejmuje dwa jednocześnie występujące procesy: ograniczanie powierzchni lasów kuli ziemskiej oraz ograniczanie ich funkcji biologicznej⁸. Zanik terenów leśnych wpływa na zmniejszenie fotosyntetycznej absorpcji węgla. Gleby otrzymane z karczowania terenów leśnych wykazują niskie walory rolnicze, mają niewiele substancji odżywczych oraz ulegają erozji wodnej i eolicznej. Sprzyja to osuwaniu ziemi, powstawaniu lawin błotnych i powodzi⁹.

Kolejnym ważnym problemem jest zagrożenie różnorodności gatunkowej. Różnorodność gatunkowa jest pojęciem charakteryzującym różnorodność form życia i siedlisk występujących na Ziemi. Najczęściej wyróżnia się trzy poziomy bioróżno-

⁶ H. Manteuffel Soege, M. Bukowski, *Europejska polityka energetyczna z perspektywy ekonomii środowiska*, [w:] *Wpływ idei zrównoważonego rozwoju na politykę państwa i regionów*, tom I: *Problemy ogólnopaństwowe i sektorowe*, red. B. Poskrobko, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej, Białystok 2009, s. 166.

⁷ Komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów Ograniczenie globalnego ocieplenia do 2° C w perspektywie 2020 r. i dalszej, Bruksela 10.01.2007, KOM (2007) 2 wersja ostateczna, s. 3.

⁸ A. Bernaciak, W. M. Gaczek, op. cit., s. 96.

⁹ S. Czaja, *Problemy globalne*, [w:] S. Czaja, A. Becla, *Ekologiczne podstawy procesów gospodarrowania*, Wyd. Akademii Ekonomicznej, Wrocław 2002, s. 207.

rodności – genetyczny, gatunkowy i siedliskowy (ekosystemowy)¹⁰. Ocena rzeczywistych skutków zagrożenia bioróżnorodności jest bardzo utrudniona ze względu na brak kompletnej wiedzy co do liczby gatunków istniejących na Ziemi; szacunki w tym zakresie mieszczą się między 3 a 100 mln. Zanik różnorodności biologicznej ma istotne znaczenie dla funkcjonowania samego środowiska przyrodniczego, jego równowagi i wewnętrznych zależności międzygatunkowych. Zachwiane równowagi wewnątrz ekosystemów – poprzez wyniszczenie określonego gatunku – może mieć daleko idące skutki dla całego ekosystemu¹¹.

Mówiąc o problemach globalnych, nie można pominąć kwestii związanej z niszczeniem gleb. Przez niszczenie (degradację) gleby rozumie się proces, który prowadzi do zmniejszenia obecnej lub przyszłej zdolności gleby do wytwarzania dóbr. Ze względu na przyczyny powstawania zniszczeń wyróżnia się przede wszystkim erozję wodną i wietrzną, a oprócz tego degradacja może mieć też charakter mechaniczny i chemiczny¹². Problem niszczenia gleb jest słabo zbadany, lecz szacuje się, że grunty zdegradowane stanowią 7-15% całości gruntów użytkowanych przez człowieka¹³.

Nie mniej ważnym problemem jest deficyt wody pitnej. Szacuje się, że jedna szósta mieszkańców naszej planety nie ma dostępu do świeżej wody pitnej. Większość chorób w krajach rozwijających się stanowią choroby spowodowane brakiem dostępu do czystej wody. Na znacznych obszarach odczuwa się czasowy niedostatek wody pitnej, co nie tylko bardzo ogranicza możliwości wykorzystania tej przestrzeni do działalności gospodarczej i osadnictwa, ale także istotnie zubaża różnorodność biologiczną ekosystemów. Tego typu półpustynne ekosystemy nie są w stanie powstrzymać zjawiska erozji wietrznej, a w okresie opadów atmosferycznych również erozji wodnej. Efektem obu tych procesów jest stopniowe pustynnienie obszaru¹⁴.

4. Zagraniczna pomoc ekologiczna

Jednym ze zjawisk charakterystycznych dla międzynarodowej współpracy w dziedzinie ochrony środowiska jest pomoc udzielana krajom biednym. Pomoc ta polega, najogólniej mówiąc, na finansowym, technicznym i organizacyjnym wspieraniu przedsięwzięć proekologicznych podejmowanych w niektórych krajach przez podmioty zagraniczne, przede wszystkim z krajów wysoko rozwiniętych¹⁵. Należy jednak pamiętać, że udzielanie wsparcia na dofinansowanie inwestycji ekologicznych jest niezgodne z podstawową zasadą obowiązującą we współczesnej polityce ekologicznej – zasadą zanieczyszczający płaci. Mówi ona, że przedsięwzięcia z za-

¹⁰ B. Fiedor, S. Czaja, A. Graczyk, Z. Jakubczyk, op. cit., s. 185.

¹¹ Ibidem, s. 186.

¹² A. Budnikowski, op. cit., s. 33.

¹³ Ibidem, s. 34.

¹⁴ S. Czaja, op. cit., s. 207.

¹⁵ A. Budnikowski, op. cit., s. 138.

kresu ochrony środowiska powinny być w głównej mierze finansowane ze środków podmiotów, których działalność wpływa negatywnie na stan środowiska. Ścisłe trzymanie się tej zasady jest jednak czasami niemożliwe, a z perspektywy globalnej gospodarki wręcz nieopłacalne.

Ekokonwersja jako przykład zagranicznej pomocy ekologicznej. Ekokonwersja oznacza zamianę części zadłużenia zagranicznego danego kraju na inwestycje realizowane w danym kraju (dłużniku) w sferze ochrony środowiska przyrodniczego. Inaczej mówiąc, dłużnik przeznaczają równowartość umorzenia w swojej walucie na realizację inwestycji ochronnych na własnym terenie. Idea ekokonwersji sformułowana została w latach osiemdziesiątych przez T. Lovejoya z World Wildlife Fund, a pierwsze tego typu przedsięwzięcia zostały zrealizowane w Ameryce Południowej. Objęły one przede wszystkim ochronę lasów tropikalnych (Brazylia, Boliwia, Peru), ale również oryginalnych i rzadkich ekosystemów w Argentynie, Chile na Jamajce czy Meksyku¹⁶.

Przykładem udanie przeprowadzonej ekokonwersji może być Polska. W roku 1991, kiedy to Klub Paryski zrzeszający państwa będące wierzycielami Polski podjął decyzję o redukcji polskiego długu o 50% pod warunkiem spłaty pozostałej części do 2010 r., rząd zaproponował, aby dalsze 10% długu można było przeznaczyć na wsparcie najpilniejszych przedsięwzięć w ochronie środowiska. Zgoda na tę propozycję ze strony wszystkich 16 państw wierzycielskich oznaczałaby możliwość przeznaczenia na ochronę środowiska w Polsce kwoty ponad 3 mld USD. Stanowiłoby to bardzo istotne wsparcie finansowe dla podejmowanych w kraju wysiłków w celu poprawy stanu środowiska silnie zdegradowanego w wyniku wieloletnich zaniedbań w poprzednim systemie politycznym i gospodarczym. Klub Paryski przychylił się do propozycji Polski, stwarzając możliwość zastosowania mechanizmu konwersji części długu (do 10%) na cele uzgodnione w umowach bilateralnych między Polską a poszczególnymi krajami wierzycielskimi. Już w czerwcu 1991 r. rząd Stanów Zjednoczonych podjął decyzję o ekokonwersji 10% polskiego długu (około 370 mln USD). Stworzyło to podstawę do powołania specjalnej instytucji do zarządzania środkami finansowymi pochodzącymi z tego źródła. W kwietniu 1992 r. Minister Finansów, działając w imieniu Skarbu Państwa, powołał EkoFundusz, nadając mu statut niezależnej, nie nastawionej na zysk fundacji. Pierwsza transza pieniędzy wpłynęła na konto Fundacji 18 listopada 1992 roku. Jeszcze w tym samym roku EkoFundusz udzielił dotacji pierwszym pięciu projektom na łączną kwotę 4,25 mln zł. Rok 1993 był pierwszym pełnym rokiem funkcjonowania Fundacji EkoFundusz. W roku 1993 decyzje o ekokonwersji części polskiego długu podjęły Francja i Szwajcaria. 2 czerwca tego roku podpisana została umowa z Francją (konwersja 1% długu – około 280 mln FF), a 17 grudnia – umowa ze Szwajcarią (10% długu – 78 mln CHF). W roku 1997 decyzję o ekokonwersji polskiego długu (4% – około 13 mln USD) podjął rząd Szwecji, a rok później do krajów donatorów dołączyły Włochy (konwer-

¹⁶ B. Fiedor, S. Czaja, A. Graczyk, Z. Jakubczyk, op. cit., s. 411.

sja 2% długu – około 32 mln USD). W roku 2000 na ekokonwersję polskiego długu zdecydował się rząd Norwegii, przeznaczając na wsparcie projektów w dziedzinie ochrony środowiska w Polsce 10% długu – około 27 mln USD. Łącznie więc, w wyniku podpisanych z wymienionymi sześcioma państwami umów o ekokonwersji długu, Polska otrzyma na przedsięwzięcia w ochronie środowiska kwotę 571 mln USD. Środkami tymi zarządza EkoFundusz, otrzymując je w rocznych ratach w latach 1992-2010¹⁷. Odpowiednie kwoty z tytułu ekokonwersji zagwarantowane są corocznie w ustawie budżetowej w dziale „obsługa zadłużenia zagranicznego” i regularnie wpłacane na konto EkoFunduszu z budżetu państwa, jako zobowiązanie Polski wobec krajów donatorów.

Ekokonwersja z powodzeniem została przeprowadzona także w Bułgarii. Fundusz dysponujący środkami pochodzącymi z ekokonwersji bułgarskiego długu (National Trust Ecofund)¹⁸ działa od 1996 roku. Pierwsza umowa o ekokonwersji, zawarta z rządem Szwajcarii, przewidywała obniżenie bułgarskiego długu o 20%. Obecnie Fundusz udziela wsparcia na realizację projektów w czterech obszarach priorytetowych: likwidacja zanieczyszczeń historycznych („odziedziczonych” po poprzednim systemie), redukcja zanieczyszczeń powietrza, ochrona wód oraz ochrona różnorodności biologicznej. Do końca 2006 r. bułgarski fundusz dofinansował 72 projekty związane z ochroną środowiska kwotą 24 mln BGN (12,3 mln euro¹⁹). Całkowity koszt zrealizowanych przedsięwzięć wynosił 130 mln BGN (66,5 mln euro).

Działalność Banku Światowego w sferze ochrony środowiska. Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju, nazywany powszechnie Bankiem Światowym, rozpoczął działalność w 1946 r. w efekcie postanowień konferencji z Bretton Woods z lipca 1944 roku. Główną przesłanką do jego stworzenia była przede wszystkim chęć odbudowy zniszczonych II wojną światową krajów europejskich oraz Japonii. Istotnym celem statutowym było również wsparcie rozwijających się krajów Azji, Ameryki Łacińskiej i Afryki. Obecnie zrzesza on 186 krajów członkowskich. Siedzibą Banku Światowego jest Waszyngton. Bank Światowy nie jest bankiem w ścisłym tego słowa znaczeniu. Zapewnia długoterminowe pożyczki o preferencyjnym oprocentowaniu dla najbardziej potrzebujących krajów członkowskich oraz przedsiębiorstw publicznych (po otrzymaniu gwarancji rządowych), dotacje, pomoc techniczną – obecnie wszystko to, co wiąże się z celami walki z ubóstwem i finansowaniem rozwoju takich dziedzin życia społecznego, jak ochrona zdrowia, edukacja, ochrona środowiska czy też rozbudowa infrastruktury. W zamian za to wymaga jednak pewnych działań politycznych, takich jak walka z korupcją, rozwój demokracji czy też najważniejszego – rozwoju sektora prywatnego. Fundusze na udzielanie kredytów państwom słabiej rozwiniętym pochodzą ze składek państw członkowskich, spłaty przez państwa wcześniejszych długów oraz z emisji obligacji na świa-

¹⁷ Opracowanie na podstawie: <http://www.ekofundusz.org.pl/pl/index.htm>.

¹⁸ *The National Trust EcoFund*, <http://www.ecofund-bg.org/NDEF/index.php?pageid=1&lng=en>.

¹⁹ W artykule wykorzystano średnie roczne kursy w 2008 roku.

towych rynkach kapitałowych²⁰. W roku 2001 została opracowana strategia ochrony środowiska Banku Światowego (uaktualniona w 2007 roku). W strategii sformułowano trzy główne cele: poprawienie jakości życia, poprawienie jakości wzrostu oraz poprawienie jakości regionalnej i globalnej wspólnoty²¹. W efekcie w obszarze ochrony środowiska wspierane są projekty realizowane w jednym z następujących obszarów: bioróżnorodność, zmiany klimatu, wsparcie instytucji i polityki ochrony środowiska, administracja i zarządzanie w ochronie środowiska, zarządzanie zasobami wody, zarządzanie zanieczyszczeniami oraz pozostała działalność w obszarze ochrony środowiska. Do lipca 2009 r. wsparcie uzyskało ponad 4216 projektów o wartości ponad 386 mld USD zrealizowanych w powyższych obszarach (tab. 1).

Tabela 1. Działalność Banku Światowego w obszarze ochrony środowiska

Wyszczególnienie	Liczba projektów	Wartość projektów (mld USD)
Bioróżnorodność	478	18,0
Zmiany klimatu	526	72,9
Instytucje i polityka ochrony środowiska	852	5,0
Administracja i zarządzanie w ochronie środowiska	486	42,6
Zarządzanie zasobami wody	665	88,1
Zarządzanie zanieczyszczeniami	878	138,2
Pozostałe obszary	331	21,6
Razem	4 216	386,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <http://www.worldbank.org/>.

W Polsce Bank Światowy swoimi środkami wsparł realizację 25 projektów na kwotę ponad 4,4 mld USD.

Wsparcie Unii Europejskiej dla projektów środowiskowych. Uznaje się, że polityka ekologiczna jest jednym z najszybciej rozwijających się obszarów współpracy wewnątrz Unii Europejskiej. Polityka Unii Europejskiej w dziedzinie ochrony środowiska zakłada osiągnięcie następujących celów:

- zachowanie, ochronę i poprawę jakości środowiska naturalnego,
- ochronę zdrowia ludzkiego,
- ostrożne i racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych,
- promowanie na płaszczyźnie międzynarodowej środków zmierzających do rozwiązywania regionalnych lub światowych problemów środowiska naturalnego²².

²⁰ http://pl.wikipedia.org/wiki/Bank_%C5%9Awiatowy.

²¹ *Making Sustainable Commitments: An Environment Strategy for the World Bank*, 2001, <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/ENVIRONMENT/0,,contentMDK:20123152~menuPK:281634~pagePK:148956~piPK:216618~theSitePK:244381,00.html>.

²² E. Małuszyńska, B. Gruchman, *Kompendium wiedzy o Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007, s. 205.

Podstawowym elementem polityki ochrony środowiska są kilkuletnie programy działania, których przyjęto dotychczas sześć. Obecnie obowiązujący program zatytułowany „Środowisko 2010: nasza przyszłość, nasz wybór” koncentruje się na czterech priorytetach:

- zmianach klimatycznych: ratyfikacja i wdrażanie przez państwa członkowskie protokołu z Kioto dotyczącego redukcji gazów cieplarnianych,
- ochronie przyrody i bioróżnorodności: działania mają na celu ochronę i odtwarzanie struktury i funkcjonowania naturalnych ekosystemów oraz powstrzymanie utraty bioróżnorodności zarówno na terenie UE, jak i na całej Ziemi,
- środowisku naturalnym i zdrowiu: podstawowym celem jest osiągnięcie takiej jakości środowiska, aby poziomy zanieczyszczenia (w tym promieniowanie i hałas) nie wywierały zagrożenia dla zdrowia ludzi,
- zrównoważonym wykorzystaniem zasobów i gospodarce odpadami: działania mają na celu zapewnienie, że konsumpcja odnawialnych i nieodnawialnych zasobów naturalnych nie przekroczy określonych limitów (pojemności środowiska).

Finansowe wspieranie polityki ekologicznej odbywa się za pomocą mechanizmów finansowych, do których można zaliczyć:

- program Life+ – jego celem jest zapewnienie pomocy finansowej dla projektów z zakresu ochrony środowiska realizowanych w trzech obszarach tematycznych: przyroda i różnorodność biologiczna, polityka i zarządzanie w zakresie ochrony środowiska oraz informacja i komunikacja,
- fundusze strukturalne – ich celem jest zrestrukturyzowanie oraz zmodernizowanie gospodarek państw członkowskich,
- fundusz spójności – wsparcie dla słabiej rozwiniętych państw członkowskich w obszarze infrastruktury transportowej oraz ochrony środowiska.

Program Life+ jest kontynuacją uruchomionego w 1992 r. programu Life. Uznaje się go za jedno z głównych ogniw unijnej polityki dotyczącej środowiska. Składa się on z trzech komponentów tematycznych: przyroda i bioróżnorodność biologiczna, polityka i zarządzanie środowiskowe oraz informacja i komunikacja. Całkowity budżet tego programu na lata 2007-2013 wynosi 1,8 mld euro.

Wsparcie z Funduszu Spójności koncentruje się na dwóch dziedzinach. Jedną z nich są transeuropejskie sieci transportowe, a drugą ochrona środowiska. W tym obszarze wspierana jest ochrona środowiska naturalnego oraz działania na rzecz zrównoważonego rozwoju, które dają wyraźne korzyści o charakterze środowiskowym. Do takich dziedzin należą: efektywność energetyczna, energia odnawialna, intermodalne systemy transportowe, zarządzanie ruchem drogowym, lotniczym i morskim, ekologiczny transport miejski oraz transport publiczny²³.

W okresie programowania 2007-2013 funkcjonują dwa fundusze strukturalne: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR) oraz Europejski Fundusz Spo-

²³ E. Małuszyńska, B. Gruchman, op. cit., s. 258.

łeczny (EFS). Działania związane z ochroną środowiska są dofinansowywane ze środków EFRR. Powstał on w 1975 r., a jego głównym celem jest promowanie rozwoju i przekształcenia strukturalne regionów opóźnionych w rozwoju oraz gospodarcze i społeczne przekształcenia obszarów z trudnościami strukturalnymi. Jego wdrażanie w poszczególnych krajach członkowskich odbywa się za pomocą programów operacyjnych, a w ich ramach mogą być wspierane projekty dotyczące ochrony środowiska. Takim przykładem może być Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (PO IŚ), na którego realizację w Polsce Komisja Europejska przeznaczyła ponad 27,9 mld euro, z czego 5,7 mld euro pochodzi właśnie z EFRR. W ramach PO IŚ można uzyskać wsparcie m.in. na projekty związane z gospodarką wodną i ściekową, gospodarką odpadami i ochroną powierzchni ziemi, ochroną przyrody oraz kształtowaniem postaw ekologicznych.

Należy również pamiętać, że wsparcie Unii Europejskiej kierowane jest nie tylko do państw członkowskich, lecz przyczynia się do rozwiązywania problemów ekologicznych także w państwach kandydujących. W okresie programowania 2000-2006 funkcjonowały trzy programy pomocy przedakcesyjnej: ISPA, PHARE oraz SAPARD. W obecnej perspektywie finansowej w ich miejsce utworzony został jeden fundusz przedakcesyjny: Instrument Pomocy Przedakcesyjnej (IPA). Korzystają z niego kraje kandydujące – Chorwacja, Macedonia i Turcja, a także mające status potencjalnie kandydujących – Albania, Bośnia i Hercegowina, Czarnogóra, Serbia z Kosowem).

5. Podsumowanie

Problem degradacji środowiska naturalnego jest problemem globalnym. Dotyczy on wszystkich państw na świecie. Zanieczyszczenia nie znają granic. Bez najmniejszych przeszkód przemieszczają się z jednego kraju do drugiego, zatem tylko wspólne działania mogą przyczynić się do zachowania niszczenia środowiska naturalnego, a w konsekwencji także do poprawy jego stanu. Jednym z instrumentów, za pomocą którego można to osiągnąć, jest właśnie zagraniczna pomoc finansowa.

Przytoczone w artykule programy pomocy zagranicznej to tylko niewielki przykład programów pomocowych funkcjonujących w obszarze ochrony środowiska. Programów tych przybywa, ponieważ państwa bogate zdały sobie sprawę, że bez ich pomocy wielu problemów ekologicznych w słabiej rozwiniętych państwach nie da się rozwiązać. Istnieje zatem potrzeba ścisłej współpracy w dziedzinie ochrony środowiska, która przejawia się udzielaniem wsparcia finansowego. Dzięki temu wsparciu udaje się rozwiązać wiele problemów ekologicznych, co w konsekwencji powoduje poprawienie jakości życia mieszkańców tych terenów.

Idealna byłaby sytuacja, w której tak korzystamy ze środowiska, iż nie powodujemy zanieczyszczeń, co uwolniłoby nas od konieczności inwestowania w ochronę środowiska. Taka sytuacja obecnie wydaje się możliwa jednak tylko teoretycznie, w związku z czym można sądzić, że w najbliższych latach wzrośnie zapotrzebowanie na zagraniczną pomoc służącą rozwiązywaniu problemów środowiskowych.

Literatura

- Bernaciak A., Gaczek W.M., *Ekonomiczne aspekty ochrony środowiska*, Wydawnictwo AE, Poznań 2002.
- Budnikowski A., *Ochrona środowiska jako problem globalny*, PWE, Warszawa 1998.
- Czaja S., *Problemy globalne*, [w:] S. Czaja, A. Becla, *Ekologiczne podstawy procesów gospodarowania*, Wyd. Akademii Ekonomicznej, Wrocław 2002, s. 207.
- Fiedor B., Czaja S., Graczyk A., Jakubczyk Z., *Postawy ekonomii środowiska i zasobów naturalnych*, Wyd. C.H. Beck, Warszawa 2002.
- Gutwiński P., Łubkowski M., *Globalne problemy ochrony środowiska*, www.gutwinski.ig.pl/s/art/gpos.doc.
- http://pl.wikipedia.org/wiki/Bank_%C5%9Awiatowy.
- Informacje podstawowe o ekofunduszu*, <http://www.ekofundusz.org.pl/pl/index.htm>.
- Komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów Ograniczenie globalnego ocieplenia do 2° C w perspektywie roku 2020 i dalszej, Bruksela 10.01.2007, KOM (2007) 2 wersja ostateczna.
- Making Sustainable Commitments: An Environment Strategy for the World Bank*, 2001, <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/ENVIRONMENT/0,,contentMDK:20123152~menuPK:281634~pagePK:148956~piPK:216618~theSitePK:244381,00.html>.
- Maluszyńska E., Gruchman B., *Kompendium wiedzy o Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
- Manteuffel Szoego H., Bukowski M., *Europejska polityka energetyczna z perspektywy ekonomii środowiska*, [w:] *Wpływ idei zrównoważonego rozwoju na politykę państwa i regionów*, tom I: *Problemy ogólnopństwowe i sektorowe*, red. B. Poskrobko, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej, Białystok 2009.
- The National Trust EcoFund*, <http://www.ecofund-bg.org/NDEF/index.php?pageid=1&lng=en>.

FOREIGN ECOLOGICAL AID AS AN EXAMPLE OF INTERNATIONAL CO-OPERATION IN THE FIELD OF ENVIRONMENTAL PROTECTION

Summary: Pollution knows no borders. Freely moves between different countries. The result is that environmental protection should be considered in the category of global problems. The paper identifies major global environmental problems and shows that one of the ways of overcoming them is environmental foreign aid. Three examples of such assistance are given: eco-debt, the support provided by the World Bank and the EU's aid.